

De dubbelrollen van René

In een didactische autobiografie beschrijft René van Kralingen zijn ontluikende relatie met een studente.¹ Wat begon als een counselinggesprek met één van zijn cursusdeelneemsters, dreigt allengs een intiemere verhouding te worden. Hij maakt daar een eind aan omdat de relatie afbreuk bleek te doen aan zijn rol van gids en coach. Als hij haar op werkcollege een beurt gaf, kon dat als voortrekkerij worden uitgelegd. Maar als hij haar géén beurt gaf, stelde hij haar ten achter bij haar medestudenten. Hij concludeert dat de buitenprofessionele rol van geliefde niet verenigbaar is met zijn professionele rol van gids en coach. Zijn conclusie is ongetwijfeld juist, maar hij laat nogal wat ethische vragen liggen.

Casus 1.14: de verliefde docent

Het bovenstaande relaas komt uit het boek *Eerste hulp bij didactische ongelukken*. Achteraf is René blij 'dat hij tijdig nee heeft kunnen zeggen'. Het verhaal heeft trouwens nog wel een staartje. De betrokken studente levert haar werkstuk in terwijl de deadline al verstreken is. René, inmiddels ex, strijkt de hand over het hart en geeft haar toch een beoordeling, waarna hij het 'niet [kan] laten om haar snel het beoordelingscijfer te mailen'.

Vraag 1.14.1: Docenten kunnen jegens hun studenten vier rollen vervullen: gids/coach, beoordelaar/examinator, studentbegeleider en (mede-)aanbieder van een studiecontract (Holleman 2006, blz.8).² Het counselinggesprek kwam tot stand op verzoek van de betrokken studente: ze had problemen in de privésfeer (die bovendien tot studievertraging hadden geleid) en had een luisterend oor nodig. Achteraf meent René dat hij *niet* aan dit counselinggesprek had moeten beginnen. Vormen gevoelens van verliefdheid een professioneel beletsel om aan een counselinggesprek te beginnen? Of is de rol van studentbegeleider (in casu: persoonlijk counselor) überhaupt onverenigbaar met de rol van gids/coach?

Vraag 1.14.2: In hoeverre is in deze casus niet alleen de professionele rol van gids/coach maar ook die van beoordelaar/examinator (en uitvoerder van het studiecontract) in het geding? Is de rol van studentbegeleider (persoonlijk counselor) verenigbaar met de rol van beoordelaar/examinator?

Vraag 1.14.3: In een nabespreking waarschuwt Van Kralingen dat docenten tuchtrechtelijk kunnen worden aangepakt als ze bij het aangaan van een intieme relatie misbruik hebben gemaakt van hun positie. Is dat het enige criterium waar het om draait? Bij professionele beroepen (artsen jegens hun patiënten, rechters jegens hun verdachten, pastores jegens hun gelovigen, jeugdleiders jegens hun pupillen, etcetera) worden ook andersoortige criteria aangelegd. Welke criteria gelden aldaar, naar uw taxatie? Gelden die criteria eveneens voor de beroepsethiek van professionele docenten?

Met zijn boek nodigt Van Kralingen tot bezinning uit, maar tevens tot tegenspraak. Ook in beide volgende casussen bespreekt hij sluimerende rolconflicten waarmee docenten geconfronteerd worden. Maar René neigt hier naar libertijnse opvattingen die mijns inziens de professionele beroepsuitoefening van docenten ondergraven. Misschien ben ik evenwel te streng in de leer. Daarom beperk ik me, evenals bij de vorige casus, tot discussievragen met behulp waarvan docenten tot een eigen standpuntbepaling kunnen komen.

Casus 1.20: je bent niet alleen een docent maar ook een mens

René is docent aan een hogeschool. In deze casus beschrijft hij hoe gelukkig hij zich voelt als studenten hem in buitenschoolse situaties gewoon als mens of zelfs als vriend bejegenen. En hoe ongelukkig en onzeker hij zich voelt als studenten hem in buitenschoolse situaties op afstand houden en op zijn docentenrol vastpinnen. Van Kralingen beveelt docenten het volgende aan:

- 'Maak contact met studenten. Ook als u de bijeenkomst afsluit, bieden de spontane gesprekken met studenten die blijven "hangen" mogelijkheden andere kanten van uzelf te laten zien.'
- 'Voor u als docent kan het lastig zijn om [studenten] in een andere rol dan die van docent (...) te ontmoeten. (...) Als u in de gelegenheid bent studenten persoonlijk te benaderen buiten de onderwijscontext moet u dat doen, anders blijven studenten uitsluitend mensen die u lesgeeft.'

Vraag 1.20.1: Van Kralingen huldigt hier opvattingen die in de beroepsethiek van professionele beroepen zeer ongebruikelijk zijn.³ Aan welke condities moet voldaan zijn als iemand niet alleen professionele docentenrollen maar ook buitenprofessionele rollen jegens zijn of haar studenten wil vervullen?

Vraag 1.20.2: In hoeverre is René inconsequent als hij zichzelf een vriendenrol toestaat terwijl hij (in casus 1.14) een verhouding met een studente onprofessioneel vindt?

Vraag 1.20.3: Iemand zou kunnen stellen dat René, een professionele docent, zijn verantwoordelijkheden als *rolmodel voor studenten* niet mag verzaken en dat hij daarom de persoonlijke, existentiële ontmoeting

met de student-als-medemens niet uit de weg mag gaan. Of zou vriendschap met cursusdeelnemers toch onprofessioneel zijn?

Casus 1.21: een vertrouwensrelatie opbouwen

De derde casus gaat over studentbegeleiding en meer in het bijzonder over het mentoraat. René rapporteert een gesprek met collega Loes, die niet alleen lesgever en beoordelaar is maar ook mentor over een groep eerstejaarsstudenten. Zij heeft zich ten doel gesteld een hechte vertrouwensrelatie met haar pupillen op te bouwen. Zij kunnen altijd bij haar terecht met hun persoonlijke problemen. Ze mogen haar ook thuis bellen. Ze streeft naar een persoonlijke band en is jegens hen ook heel open over haar eigen problemen en ervaringen. Een wederzijdse vertrouwensrelatie zonder taboes. In deze collegiale gedachtenwisseling oppert René allerlei professionele bezwaren, maar achteraf is hij toch ook jaloers op haar. Eigenlijk wil hij, net als zij, een open en benaderbare mentor zijn. Hij concludeert dat je je open moet stellen en dat je geen vertrouwensrelatie met studenten kunt opbouwen als je 'werk' en 'privé' krampachtig blijft scheiden. Met sommige studenten zal het beter 'klikken' dan met andere. Als het 'klikt', komen er vanzelf goede gesprekken, aldus Van Kralingen: 'want er is iets wat u beiden prettig vindt (...); daardoor stelt u zich open op naar elkaar en bent u emotioneel verbonden met elkaar; (...) als het goed is, beleeft u (...) zelfs plezier' aan dit soort gesprekken met studenten.

Vraag 1.21.1: Volgens de beroepsethiek die in professionele beroepen gangbaar is, dienen hulpverleners professionele distantie te betrachten en niet verder door te dringen in de privésfeer van hun cliënten dan strikt noodzakelijk is voor het vervullen van hun professionele taak; voor therapeuten geldt bovendien als professionele eis dat ze elke gezagsrelatie met hun cliënt afzweren.³ In hoeverre gelden deze professionele spelregels ook voor docenten? Gaat Loes haar boekje te buiten? En dreigt René zijn professionele integriteit te verkwanzelen nu hij (naar haar voorbeeld) kansen ziet om zijn professionele eenzaamheid te doorbreken?

Wes Holleman
weblog onderwijs 15-4-2007
www.onderwijsethiek.nl

¹ R. van Kralingen (2006). *Eerste hulp bij didactische ongelukken voor professionals in onderwijsorganisaties*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. Zie ook de bijbehorende webpagina: http://home.bsl.nl/boek/9789031347520/Eerste_hulp_bij_didactische_ongelukken.

² W. Holleman (2006). *Onderwijsethiek: een literatuurstudie over professioneel handelen van docenten in het hoger onderwijs*. Utrecht: Universiteit Utrecht (IVLOS). Ook als gratis download beschikbaar: <http://igitur-archive.library.uu.nl/ivlos/2006-1108-200133/Onderwijsethieknov2006.pdf>.

³ W. Holleman (2006): hoofdstukken 1, 5, 10 en 11; zie ook §17.3.